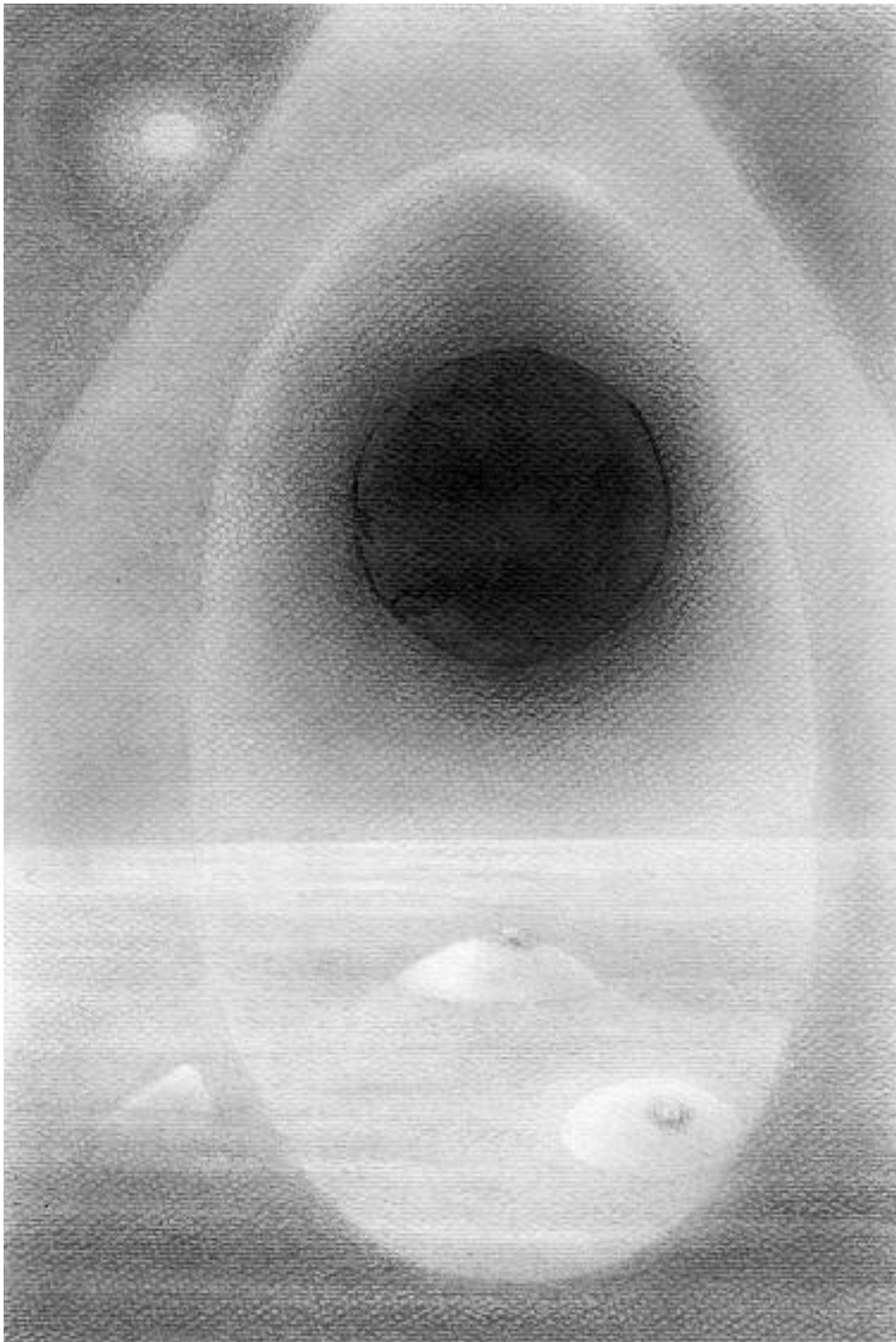

Jan BALABÁN
René BÍLIK
PETR BORKOVEC
Martina BUZINKAIOVÁ
DALFAR
Dávid DZIAK
Pavla FRÝDLOVÁ
Milena FUCIMANOVÁ
Fedor GÁL
Dmitrij GORIN
Marián HATALA
Igor HOCHEL
Ján HOLLÝ
Petr HRUŠKA
Michal CHARYPAR
Janko JESENSKÝ
Jakub KAPIČIAK (et al.)
Milan KENDRA
Abrahim H. KHAN
Laura KLADEKOVÁ
Viliam KLIMÁČEK
Ivona KOLLÁROVÁ
Ján KOSTRA
Miroslava KOŠŤÁLOVÁ
Janko KRÁĽ
Ivan KRASKO
Tomáš LIETAVEC
Lubomír MACHALA
Iva MÁLKOVÁ
Matej MASARYK
Valér MIKULA
Štefan MORAVČÍK
Michaela MOJŽIŠOVÁ
Daniel PASTIRČÁK
Gabriela RAKÚSOVÁ
Zoltán RÉDEY
Stanislava CHROBÁKOVÁ REPAR
Stanislava SIVČOVÁ
Ondřej SLÁDEK
Dalimír STANO
Štefan STRÁŽAY
Jozef ŠPAČEK
Dušan TEPLAN
Eva URBANOVÁ
Svetozár HURBAN VAJANSKÝ
Miroslav VÁLEK
Peter ZAJAC
Ján ZAMBOR

Daniel Pastirčák: Duch, zjavovanie významu

Daniel Pastirčák: In principio

P. F. 2019!

EDITORIÁL

Stanislava Chrobáková Repar: „Súrečnenstvo“ kultúr 3

MOJICH 10

VALÉR MIKULA

J. Hollý ◀ J. Kráľ ◀ S. Hurban Vajanský ◀ J. Jesenský ◀ I. Krasko ◀ J. Kostra
◀ M. Válek ◀ Š. Strážay ◀ Š. Moravčík ◀ V. Klimáček 6

ZAČIATKY

Miroslava Košťálová: *Ofélia* a iné básne 15

21.

Jakub Kapičiak (et al.): *Čí zveľatok? Hviezdoslav v interpretáciách* 17 (18, 20, 55, 60, 75, 76, 80, 88, 96, 131)

AGORA

Dmitrij Gorin: *Historické vedomie v kultúre „inej modernity“ alebo Buratino ako zrkadlo ruskej evolúcie* (štúdia; prel. Jakub Kapičiak) 21

V ZÁBERE I

DANIEL PASTIRČÁK

Kľáčiaci a iné básne 29

From second to first hand (krátke eseje) 33

Azael a Gabriel (rozprávka) 37

Knižné ilustrácie (4, 29, 30, 31, 32, 36, 2. a 3. s. obálky)

POÉZIA

Dalimír Stano: *Pochopil som* (básnický cyklus) 51

PRÓZA

Jozef Špaček: *Z druhej strany abecedy* (úryvok z rozsiahlejšej prózy) 56

SYMPOSION

Abrahim H. Khan: *Stretnutie Východ – Západ v auguste 2018*. Pohľad na 24. svetový filozofický kongres v Pekingu (článok; preložila Stanislava Chrobáková Repar) 61

Laura Kladeková: *SSSS* (recenzná úvaha) 65

Laura Kladeková: *Stretnúť pána Diogena* (recenzná pop-štúdia) 71

NA DOSAH

Jan Balabán: *Silvestr Svinov* (poviedka; perex Libor Magdoň: *Co zbude, když všechno ztroskotá*) 77

ANKETA

100 ROKOV – 100 LET (II)

Redakčné oslovenie, anketová otázka 81

Odpovede: ◀ Peter Zajac ◀ Lubomír Machala ◀ Gabriela Rakúsová ◀ Marián Hatala
◀ Pavla Frýdlová ◀ Ján Zambor ◀ Ondřej Sládek ◀ Igor Hocheľ 81

TÉMA

UMENIE A MOC

René Bílik: „*Ohňom kritiky a sebakritiky...*“ O represii ako mocenskom rituáli 89

Michaela Mojžišová: *Suchoňova „Krútnava“ v krútnave doby* 97

Michal Charypar: *Mocenské hrátky kolem rukopisu Máchova „Máje“* 101

Ivona Kollárová: *Od „old censorship“ k „new censorship“? Výskum „neviditeľnej“ cenzúry ako metodologická výzva* 106

NA MARGO

DALFAR

... *moci* (esej) 110

BESEDA

Na kolotoči. Improvizovaný rozhovor Fedora Gála a Stanislavy Chrobáčkovej Repar (nad jednou anketovou otázkou) 114

ÚVAHA

Milena Fucimanová: *Paměť jako nepopíratelný etický i estetický fenomén.* Poohlédnutí za básňami L. Glückové a esejemi E. Farkašové (úvaha) 120

KYVADLO

IVAN ŠTRPKA, KAM PLÁŠŤ, TAM VIETOR

Zoltán Rédey: *Kam?* 124

Iva Málková: *Štrpkův básnický průzkum lidské zralosti neboli stavu člověčenství* 124

KRITIKA

Eva Urbanová: *Láska je láska* (M. Haugová, Rastlina za ohradou sna) 132

Igor Hochel: *Kentauri v malom meste* (J. Špaček, Pascalov tieň) 134

Tomáš Lietavec: *„Pohyb v kruhu možno nie je nezmyselný. Možno je to rovnováha.“* (R. Jurolek, Pán Ó) 137

Martina Buzinkaiová: *Epitaľ slovenskej postmodernity?* (D. Majling, Ruzká klazika) 140

Stanislava Sivčová: *Máte tu aj komiksy?* (D. Majling, Zóna) 143

Dávid Dziač: *Neberte nám Natáľku alebo právo na predstavivosť* (S. Repaský, Natáľkine dobrodružstvá) 145

Matej Masaryk: *Podnetný zborník, povrchná monografia* (L. Schmarcová, zost., Autor a subjekt) 147

Gabriela Rakúsová: *Keď začne chýbať čas* (M. Donhauser, Brečtan) 150

Milan Kendra: *Obrazotvornosť ako podmienka života* (M. Proust, Eseje) 152

Miroslava Košťálová: *Chcete sa dotknúť Samuela Becketta?* (J. Knowlson, Odsúdený na slávu. Život Samuela Becketta) 155

NA CESTE

PETR HRUŠKA

Kdo nám objaví Slovensko? 157

HMYROM!

PETR BORKOVEC

Soukromé Slovensko 158

O AUTOROCH 160

BIBLIOGRAFIA

FRAKTÁL, 2018, ROČ. 1. Zostavil Dušan Teplan 164

Stanislava Chrobáková Repar

„SÚREČENSTVO“ KULTÚR

Rozmýšľam, ako sa vedľa seba ocitli dva, čoby – tri, a vlastne štyri sviatky, komplementárne azda len vďaka zaujímavému (skôr básnickému ako racionálnemu) paradoxu: sté výročie založenia Československa, sté výročie prijatia Deklarácie slovenského národa, vzápätí Sviatok všetkých svätých a hneď nato Pamiatka zosnulých. Keby som si pustila fantáziu na špacír, súvisia väčšmi, ako sa môže zdať: sviatky spojené s našou štátnosťou – a poučnou cestou k nej! – sa nám vzdávajú do minulosti, a tak nám tu, na domácom gánku, v súvislosti s nimi pribúda rôznych svätých aj „svätých“ medzi naveky či prechodne zosnulými, alebo tiež živými i zdanlivo nesmrteľnými... Kdesi v mojej predstave sa tie sviatky, a hádam práve cez „ľudský faktor“, zaujímavo skrížili bez toho, že by som sa chcela dotknúť či už nebožtíkov, alebo zaslúžilých osobností, ktoré nás dovedli až sem, do dnešného bodu. Takmer sa mi chce dodať: bodu „Zero“ (čo z mojej strany vnímam ako mierny optimizmus).

Ani vo Fraktále sme sa nechceli vyhnúť bilancovaniu, pravdaže – na kultúrnej a intelektuálnej vlne, už menej tej politickej, a tak sme posledné tohtoročné číslo zostavili tak trocha v područí histórie, filozofie či kultúrnej antropológie... A pokračujeme aj v slovensko-českom *súrečenstve*, ako sa nedávno trefne preriekli v Slovenskom rozhlase. Malo ísť samozrejme o *súručenstvo* (v danom prípade tuším fauny a flóry), ale my pekne ostaňme pri *súrečenstve*; pokúsili sme sa ho naplniť zaujímavými textami, ktoré rozohrávajú našu vzájomnosť rôznymi spôsobmi. Takéto textové výmeny, ale aj uvažovania na podobné témy nám pomáhajú dospieť. Ďakujeme všetkým, ktorí využili príležitosť (z takmer šesťdesiatky oslovených; málo či veľa?) a prispeli do našej ankety *100 rokov – 100 let* v tomto aj predchádzajúcom čísle.

K téme kultúrneho (a iného) *súrečenstva* sa upínajú aj rubriky našich stálych českých prispievateľov NA CESTE a HMYROM!, hoci perspektíva ich pohľadu je rozdielna. A do značnej miery sem patrí aj rubrika TÉMA, tentoraz o vzťahu umenia a moci z hľadiska cenzúry. Štyri pohľady, štyri prístupy, štyria rôzni „učenci“, na premýšľavosť i výskumy ktorých svojím uvažovaním nadväzujú aj ďalší autori, napríklad v rubrikách NA MARGO alebo BESEDA. Zabudnúť nesmieme ani na vynikajúcu a pútavo napísanú štúdiu Dmitrija Gorina z rubriky AGORA – to je tá struna, ktorá by mala/mohla rozochvievať naše občianske povedomie. A kto ju rozvibroval? Neuveríte, ale tak trocha aj Buratino a Pinocchio, na ktorých si ruský vedec posvietil.

Doteraz spomínané tematiky (politické výročia z pohľadu kultúry, ako i vzťah umenia a moci), hoci opäť len voľne, rezonujú aj v ďalších troch tematických celkoch. K akémusi básnickému „fundamentu“, aj keď novým, pred-

všetkým osobným spôsobom, sa vracia Valér Mikula v rubrike MOJICH 10. Svet sa mení, menia sa mapy a meníme sa aj my, ale sú hodnoty, ktoré pre jedných či druhých platia – a niekedy aj vo svojej rozporuplnosti. Mikulovmu „desatoru“ zaujímavovo kontruje, ale i protirečí Jakub Kapičiak v novej rubrike 21. Veríme, že rubrika sa nám bude plniť sama. Radi by sme ňou pootvorili dvere tým, ktorým práve konceptuálne, experimentálne či subverzívne žánre nie sú cudzie a hľadajú svoju publikačnú platformu. Jooo, mladým predovšetkým, ale aj tým večne mladým (s tradíciou performancie najmä zo 60. rokov vo vlastnom životopise).

Aspoň krátko by som sa ešte chcela dotknúť rubriky SYMPOSITION, tentoraz zameranej na filozofické témy. Myslím si, že s témou „umenie a moc“ opäť – a nie zasa až tak voľne – súvisí. Prečo? Lebo *človek a moc* spolu súvisia a zamýšľanie sa filozofov o filozofii vo vzťahu k človeku či ľudskosti je zároveň premýšľaním nášho ľudského i spoločenského bytia alebo nebytia; filozofia by v tomto zmysle mala byť zrkadlom ľudskej existencie. Záber rubriky je (stopovo, v odkaze, referenčne) celosvetový vďaka ochotnému príspevku profesora Abrahama H. Khana z Univerzity v Toronte, ale aj špecificky lokálny, presnejšie, viazaný na náš „región“ i jeho kultúrnu (antickú) tradíciu vďaka príspevkom Laury Kladekovej z Košíc. Rubrika komunikuje aj s Dalfarovými slovami NA MARGO, ale tiež s improvizovaným rozhovorom s Fedorom Gálom v rubrike BESEDA a s ďalšími príspevkami...

A túto „vertikálu“ – od politiky k filozofii a k človeku ako ľudsky sa permanentne utvárajúcom jednotlivcovi – možno potiahnuť až k duchovným témam, ktoré so sebou a svojou tvorbou prináša Daniel Pastirčák, náš aktuálny autor V ZÁBERE. Ukážky z poézie, prózy či esejistiky prinášame aj od ďalších autorov, okrem iného tiež úvahu o tvorbe Etely Farkašovej, tohtoročnej laureátky Ceny Anasoft Litera – autorke gratulujeme! Jej víťaznú knihu *Scenár* sme si všimli v predchádzajúcom čísle v rubrike KYVADLO, v tomto čísle sme rubriku venovali novej básnickej zbierke Ivana Štrpku. Svoje postrehy o nej pre *Fraktál* napísali Zoltán Rédey a Iva Málková. Aj rubrika KRITIKA je pestrá – zameraním a tiež autorskou skladbou.

A celkom na záver dve súvisiace veci – chcem sa ešte raz poďakovať vám všetkým, ktorí ste nás podporili v našej nedávnej kampani na StartLabe a umožnili nám nadýchnuť sa. A tiež by som vás rada upozornila na kompletnú bibliografiu 1. ročníka *Fraktálu* v závere 4. čísla, ktorú zostavil kolega Dušan Teplan a ktorá je azda tým najpresnejším argumentom v prospech spomínanej kampane: Toto všetko sme vám, vážení priatelia, v prvom roku našej existencie dokázali priniesť a pre toto sa nás, myslím si, oplatilo podporiť – symbolicky aj finančne. V neposlednom rade teda ďakujeme aj vám, ktorí ste to autorsky, prekladateľsky, redaktorsky či všelijako inakšie ťahali s nami, nezištne a z presvedčenia.

Pekné Vianoce a veľa šťastia v roku 2019!